

educational, then – labor, professional), the formation of worldview, self-reflection, self-evaluation and self-control, allows students to become active participants (subjects) processes for managing the quality of education and evaluating the results.

Therefore, the development of professional self-consciousness occurs as a result of overcoming a variety of difficulties, finding a way out of problem situations, resolving life and professional contradictions, and implementing personal and professional elections. Among the most important sources of students' self-awareness development, first of all, should be the formation of a subjective position in them, in the process of which the formation of the Selfhood takes place, the acquisition of personal and professional meanings and self-knowledge.

Keywords: subjectivity, subject position, professional self-consciousness, person-professional development, self-development.

СВЕТЛАНА БИЛОЗЕРСКАЯ, СВЕТЛАНА МАЩАК
г. Дрогобич

СТАНОВЛЕНИЕ СУБЪЕКТНОЙ ПОЗИЦИИ СТУДЕНТА КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ

В статье проанализирован процесс становления субъектной позиции будущих педагогов, как основного (интегрального) компонента профессионального самосознания. Охарактеризованы критерии, показатели и стадии становления субъектной позиции будущего специалиста, которые позволяют студентам стать активным участником планирования и реализации своих образовательных, жизненных и профессиональных траекторий.

Ключевые слова: субъективность, субъектная позиция, профессиональное самосознание, личностно-профессиональное развитие, саморазвитие.

Стаття надійшла до редколегії 31.03.2018

УДК 159.923.2+17.022+378.016

ІГОР ГАЛЯН

м. Дрогобич

halyan@ukr.net

МІЖКУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ В СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ТА УМОВИ ЇХ РОЗВИТКУ

У статті розкривається сутність міжкультурних цінностей та умови їх розвитку в старшокласників на уроках іноземної мови. Констатовано зумовленість міжкультурних ціннісних орієнтацій культурою соціуму і змістом освітньої діяльності, в яких акцентовано на особливостях менталітету представників цільової культури, манерах їх поведінки, традиціях і звичаях, а також творах художньої культури. Показано, що залучення до чужої культури мінімізує міжкультурні відмінності, сприяє накопиченню знань про різноманіття культур, формує адекватну оцінку ситуації спілкування, розвиває альтернативні комунікативні та поведінкові моделі.

Ключові слова: міжкультурні цінності, структура особистості, старшокласники, умови розвитку цінностей, психолінгвістика, комунікативні здібності.

Проблема дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій завжди залишається актуальною з огляду на відсутність єдиного підходу до трактування таких базових понять, як «цінності», «ціннісні уявлення», «ціннісні орієнтації», з одного боку, та ті радикальні зміни в ціннісних орієнтаціях і вчинках людей, які спричинені політичною, економічною трансформацією будь якого суспільства, іншого.

Особливо сензитивними до змін є молоді люди, що перебувають на етапі життєвого та професійного вибору.

Серед суспільних інституцій школа є однією з тих, що забезпечують особистісне становлення людини. А тому, зазнаючи серйозних концептуальних змін, орієнтованих на розвиток компетенцій учнів, школа не повинна нехтувати ціннісно-смысловим компонентом.

Разом із розвитком знаних цінностей особистості формуються об'єктивні, що ґрунтуються на ціннісних уявленнях про культуру світу, культуру людських взаємин тощо. Відтак освітній процес повинен мати гуманістичну спрямованість, розвивати ставлення до людей різних культурних спільнот як вищої цінності.

З огляду на сьогодення поведінка молоді не лише в Україні, а й у всьому світі не відзначається толерантністю стосовно інших етнічних спільнот, їх світобачення культуро- та віросповідання. Тому затребуваними в школі стають навчальні предмети, які мають, на нашу думку, значний виховний і розвивальний потенціал розвитку культури і світорозуміння особистості, з поміж яких – іноземна мова та зарубіжна література. Адже іншомовне освітнє середовище, створюване під час навчання іноземної мови, є тим чинником, що формує певний культурний простір, в якому здійснюється розвиток особистості учнів. З огляду на це дослідження особливостей формування в молоді міжкультурних цінностей під час їхнього навчання у школі, закладі вищої освіти є актуальним і своєчасним.

У сучасній науковій літературі з психології, педагогіки, соціології розвиток особистості учня, студента представлений як функція його сутнісних сил – пізнання світу і перетворення самого себе в процесі освітньої діяльності (Г. О. Балл [2], М. Й. Боришевський [5], І. М. Галян [7], О. І. Галян [8], С. Б. Кузікова [11], Г. К. Радчук [14]). Деякі дослідники, визнаючи складність системи ціннісних орієнтацій особистості, її багатовимірність як об'єкта вивчення, стверджують, що саме сформовані в юнацькому віці ціннісні орієнтації визначають особливості та характер відносин особистості з довкіллям і тим самим детермінують її поведінку (В. О. Ядов [17] та інші).

Водночас, у низці праць розглядається вплив іноземної мови на особистість учня загалом (І. Л. Бім [3], М. Л. Вайсбурд [6], І. О. Зімняя [9], Р. П. Мільруд [12], В. В. Сафонова [15]), аналізується проблема розвитку особистості вчителя іншомовної культури (Є. І. Пассов [13]), вплив змісту підручників та вивчення мови на здатності учнів (В. Богородицька [4], М. Мет [19], Т. Р. Hannigan [18]). Проте не достатньо дослідженими залиша-

ються питання формування ціннісних орієнтацій старшокласників у навчальній діяльності під час вивчення іноземної мови. Адже простежується суперечливість між необхідністю формування ціннісних орієнтацій учнів в ході освоєння конкретного предметного змісту освіти та недостатнім теоретичним і методичним забезпеченням реалізації цього процесу при вивченні іноземних мов.

Метою публікації є дослідження міжкультурних цінностей в структурі особистості старшокласників та умови їх розвитку на уроках іноземної мови.

Розвиток ціннісних орієнтацій старшокласників загалом та міжкультурних цінностей, зокрема, є одним з важливих аспектів педагогічної діяльності. Усвідомлюючи важливість цього процесу, необхідно перш за все зрозуміти на чому він ґрунтується. Беручи за основу логіку структурно-функціонального аналізу педагогічних систем, описану в працях Н. В. Кузьміної, вважаємо, що процес розвитку ціннісних орієнтацій також є педагогічною системою. Відтак акцентуємо на декількох основних функціональних компонентах цієї системи. Зокрема, *гностичний компонент* містить дії, які пов'язані з накопиченням знань про ціннісні орієнтації, про управління процесом їх формування у школярів, студентів, про методи, засоби розвитку ціннісних орієнтацій; *конструктивний компонент* цієї системи характеризується діями педагога зі спеціального відбору та чіткої побудови змісту інформації про дійсні культурні цінності, способи впливу на особистість старшокласника; *проектувальний компонент* полягає в діях, пов'язаних із визначенням цілей процесу формування і розвитку ціннісних орієнтацій школярів та студентів з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей; *організаторський компонент* цієї педагогічної системи відображається в діях педагога щодо включення учнів у процес формування і розвитку ціннісних орієнтацій та організації управління зазначеним процесом; *комунікативний компонент* виявляється в діях педагога, що встановлюють педагогічно доцільні взаємини, необхідні для залучення учнів до процесу розвитку ціннісних орієнтацій [16, 43–44].

Проте формування міжкультурних цінностей, у яких акцентується на особливостях менталітету представників певної (цільової) культури, манерах їхньої поведінки, традиціях і звичаях, потребує: належних знань про цільову культуру, достатніх для встановлення взаємин з її представниками (*когнітивний компонент*); толерантного ставлення до представників цільової культури, орієнтованість на співпрацю з ними (*емоційний компонент*); уміння відбирати адекватні для ситуації спілкування моделі поведінки (*поведінковий компонент*). Виокремлені компоненти стали засадничими для організації емпіричного дослідження міжкультурних цінностей старшокласників під час вивчення іноземної мови.

Для оцінки *когнітивної* складової проводилася вікторина на виявлення знань з історії, географії, культури, традицій, способу життя Великобританії. Її зміст склали 24 питання про культуру, освіту, традиції, політичний устрій цієї країни. Застосовувався також адаптований варіант методики М. Рокича на встановлення домінуючих ціннісних орієнтацій особистості. Учасникам експерименту пропонувалися два набори карток, що відображають цінності, якими людина керується в житті – термінальні та інструментальні. Досліджувані повинні були прорангувати згадані цінності за їх значущістю.

Емоційний аспект міжкультурних ціннісних орієнтацій школярів вивчався за допомогою бесіди, на якій обговорювалися такі питання як: «чи легко мені спілкуватися з людьми, погляди і манера поведінка яких відрізняються від моїх?», «чи керуюся я забобонами або стереотипами стосовно людей певних національних, етнічних або релігійних груп?», «чи можу я приймати людей такими, якими вони є?», «що мене приваблює в людях насамперед?». Для оцінки емоційної складової міжкультурних ціннісних орієнтацій діагностувався рівень емпатійних тенденцій (за допомогою однойменної методики І. М. Юсупова, адаптованої до мети дослідження). Зокрема, оцінювалася полікомунікативна емпатія школярів, тобто ступінь їхнього емоційного реагування на оточуючих людей і явища дійсності. Більша увага зверталася на види-

лення групи «незнайомих або малознайомих людей», оскільки реакція саме на них максимально відповідає реакції на представників інших культурних груп.

Для оцінки *поведінкової* складової діагностувалися комунікативні уміння старшокласників. Для цього застосовувався «Тест оцінки комунікативних умінь», «**Методика оцінки невербальної комунікації**» та експертна оцінка сензитивності учнів до невербальної поведінки партнера, здатності керувати власною невербальною поведінкою відповідно до мети і ситуації спілкування.

Отже, у підборі діагностичних методик реалізовувалися оцінні умови формування міжкультурних ціннісних орієнтацій, які адекватно відображали всі складові досліджуваного явища. Критеріями когнітивної складової стали знання культури, домінуючих орієнтацій на цінності культури. Критеріями емоційної складової – емпатійні прояви, оцінне ставлення до цільової культури та її проявів. Поведінкову складову відображали комунікативні вміння, серед яких невербальні, а також характер міжособистісної взаємодії. Отримані в результаті діагностики дані використовувалися для визначення вихідного рівня сформованості міжкультурних ціннісних орієнтацій старшокласників.

За результатами дослідження сформованості *когнітивної* складової аксіосфери отримано низку показників. По-перше, більшість досліджуваних не змогли відповісти на всі питання вікторини. По-друге, близько 73,08% школярів давали неточні відповіді. І по-третє, 23,08% зовсім не впоралися із завданням. У більшості респондентів (за методикою М. Рокича) домінують життєві цінності (78,1%) і, зокрема, цінності спілкування (73,08%). З огляду на психологічні особливості старшокласників такий ціннісний вибір є цілком передбачуваний. Матеріальні цінності є значущими для 69,6% респондентів, а моральні – для 66%. Четвертими за рейтингом виявилися духовні цінності (властиві 56,6% респондентів). На останньому місці опинилися професійні цінності, яким віддали перевагу 47,5% старшокласників. Водночас у третини (34,7%) респондентів система ціннісних орієнтацій виявилася не структурованою.

Таким чином, діагностика когнітивної складової міжкультурних ціннісних орієнтацій засвідчила відсутність чіткої системи знань про цільову культуру та недостатню орієнтацію на цінності культури.

Проведена бесіда, на якій обговорювалися низка питань, а саме, «чи легко мені спілкуватися з людьми, погляди і поведінка яких відрізняються від моїх?»; «чи можу я приймати людей такими, якими вони є?»; «що мене приваблює в людях насамперед?», дозволила оцінити у школярів рівень сформованості емоційної складової міжкультурних ціннісних орієнтацій. Відтак аналіз відповідей засвідчив непослідовність старшокласників в емоційній оцінці потенційних ситуацій спілкування. Зокрема, більшість з них (75%) вказали на готовність приймати людей такими, якими вони є. При цьому 36,56% визнали, що відмінність у поглядах, манері поведінки, сприйнятті окремих фактів можуть стати серйозною перешкодою для встановлення взаєморозуміння. Тобто старшокласники переживають почуття невпевненості під час спілкування з людьми, що відрізняються від них за деякими якостями.

За методикою оцінки емпатійних тенденцій через недостатню відвертість під час відповідей на питання, у більше ніж третини респондентів виявилися неправдиві відповіді, що, на нашу думку, свідчить про скритність старшокласників. За результатами аналізу відповідей інших двох третин досліджуваних визначено три рівні розвитку емпатії старшокласників – підвищений, нормальний і низький. Підвищений рівень емпатії властивий 30,77% досліджуваних. Ці школярі дуже чутливі до настрою і поведінки співрозмовника, потреб оточуючих і з цікавістю ставляться до незнайомих людей. Емпатійні прояви 53,85% школярів знаходяться на «нормальному» рівні, що свідчить про їх емоційну стабільність, однаковий інтерес до незнайомих людей і явищ, деяких труднощів у прогнозуванні поведінки співрозмовника. Слід зазначити, що в результаті опитування емпатійність 15,39% старшокласників була визначена як низька, а це є показником їх замкнутості, труднощів у спілкуванні з новими людьми, в адекватній оцінці незнайомих

обставин життя тощо. Вважаємо, що цій групі респондентів повинна приділятися особлива увага задля контролю динаміки їх емоційного становлення. За результатами діагностики цього компонента міжкультурних ціннісних орієнтацій, засвідчено середній рівень розвитку в школярів емоційного відгуку на події навколишнього життя та зустріч з новими людьми і явищами. Водночас відзначено нестійкість їх емоційних реакцій.

Для діагностики поведінкової складової міжкультурних ціннісних орієнтацій застосувалися тести на оцінку комунікативних умінь і експертна оцінка невербальної комунікації. Розподіл досліджуваних щодо розвиненості комунікативних умінь і сензитивності до невербальної поведінки представлений у таблиці 1. Звертаємо увагу на те, що оцінювалися вміння школярів у контексті рідної культури, оскільки експертами виступали однокласники респондентів. Проте вважаємо, що отримані результати є доречними і стосовно міжкультурного спілкування, позаяк, як свідчать різноманітні дослідження, сформованість поведінкових умінь і навичок в рідній культурі визначає готовність особистості до набуття позитивних взаємин і з представниками іншої культури.

Таблиця 1 – Розподіл школярів за показником розвитку комунікативних умінь і володіння невербальними засобами спілкування

Комунікативні вміння та засоби	Рівні	Кількість респондентів у %
Розвиток комунікативних умінь	Низький	57,69
	Середній	30,77
	Високий	11,54
Володіння засобами невербального спілкування	Низький	65,38
	Середній	26,92
	Високий	7,69

Представлені в таблиці 1 дані засвідчують домінування низького рівня розвитку комунікативних умінь (57,69%). На нашу думку, це результат надто критичного ставлення школярів до поведінки інших людей, гострого реагування на невідповідність передбачуваної та реальної комунікативної моделі поведінки своїх партнерів. Крім того, з'ясувалося, що 30,77% досліджуваних не завжди можуть адекватно оцінити ситуацію спілкування і

приспосуватися до її умов. Показано, що комунікативні вміння розвинені на високому рівні лише в 11,54% респондентів. Виявлено також недостатню різноманітність використаних у спілкуванні невербальних засобів і труднощі прогнозування поведінки партнера.

Отримані результати засвідчили необхідність ведення планомірної цілеспрямованої роботи з формування міжкультурних ціннісних орієнтацій школярів. Теоретичною основою цього різновиду аксіогенезу під час вивчення іноземної мови є психолінгвістика, значне місце у якій відведено семантиці слова та лінгвістиці тексту як продукту мовленнєвої діяльності. Психолінгвістичний підхід до дослідження ціннісної сфери особистості базується на понятті «мовна особистість». Етнокультурний компонент «мовної особистості», розкриваючи загальну інваріантну частину картини світу носіїв тієї чи іншої мови, відображає особливості сприйняття та інтеграції оточуючих людей, самої особистості, а також систему оцінок, цінностей і моральних вимог, властивих мовним особистостям її представників. Це положення є відправним для дослідження ролі читання та обговорення тексту в формуванні ціннісної картини світу молодих людей.

Цей процес слід пов'язати з реалізацією змістових умов формування міжкультурних ціннісних орієнтацій – розробкою змісту занять з акцентом на культурну складову, звернення уваги на розвиток аксіологічної сфери особистості школярів.

Організуючи роботу з розвитку в учнів міжкультурних ціннісних орієнтацій, слід поєднати поетапне формування міжкультурних ціннісних орієнтацій школярів (етапи: засвоєння цінностей цільової культури; особистісні перетворення на основі засвоєних цінностей; проектування подальшого особистісного розвитку) і структуру міжкультурної освітньої ситуації (структурні ланки: виділення компонентів міжкультурної освіти; визначення контексту міжкультурної освіти; вплив контексту на системи взаємин у міжкультурній освіті), яка є середовищем у якій цей процес відбувається. Ефективність цього розвитку залежатиме від декількох чинників. Одним із них є включеність старшокласників у

відповідне іншомовне середовище, іншим – його змістове наповнення. Останнє повинно містити приклади національної культури і культури країни, мова якої вивчається та поєднуватися зі сформованими мовними вміннями і навичками. Адже соціокультурний простір поєднує досвід діяльності і досвід ставлень учнів до світу, до людей і до себе. Це необхідно як для відтворення, трансляції цього досвіду, так і для розвитку в них здатності до кристалізації моральних цінностей.

Окрім цього, освітня ситуація повинна наповнюватися дидактичним і розвивальним контекстом. Дидактичний контекст представлений умовами, що розуміються нами як такі обставини навчальної взаємодії вчитель-учня, які є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування вчителем елементів змісту, методів (прийомів) і засобів для досягнення успішного формування ціннісних орієнтацій старшокласників у навчальній діяльності.

Водночас слід зважати на те, що процес формування ціннісних орієнтацій за допомогою іноземної мови має свою специфіку: систему цінностей нав'язати індивіду досить складно, тому що вона засвоюється лише у процесі саморозвитку особистості, здатної впливати не тільки на своє існування, а й на зміну об'єктивних умов. Формування ціннісних орієнтацій під час вивчення іноземної мови передбачає зв'язок системи цінностей, потреб та інтересів вчителя і учня з особливостями їх діяльності, а також конкретною змістовною ситуацією процесу учіння і навчання.

Отже, міжкультурна освіта – це розвиток системи знань, ставлень і поведінки в процесі залучення особистості до іншої культури, які спрямовані на формування позитивного світосприйняття та розвиток можливостей взаємодії в глобальному полікультурному контексті. Наслідком цього є поява міжкультурних ціннісних орієнтацій – елементу внутрішньої структури особистості, з такими її складових як когнітивна, емоційна і поведінкова. Теоретичною основою формування ціннісних орієнтацій під час вивчення старшокласниками іноземної мови є психолінгвістика, засадничими в якій є семантика слова та

лінгвістика тексту як продукти мовленнєвої діяльності.

Міжкультурні ціннісні орієнтації зумовлюються культурою соціуму і змістом освітньої діяльності, в яких акцентовано на особливостях менталітету представників цільової культури, манерах їх поведінки, традиціях і звичаях, а також творах художньої культури. Сформованість міжкультурних ціннісних орієнтацій оцінюється за такими показниками: 1) наявність знань про цільову культуру, достатніх для встановлення взаємин з її представниками, 2) толерантне ставлення до представників цільової культури, орієнтованість на співпрацю з ними, 3) вміння відбирати адекватні ситуації спілкування моделі поведінки.

Перспективою дослідження є вивчення впливу засобів позакласної роботи з іноземної мови на ціннісні орієнтації старшокласників.

Список використаних джерел

1. Андреева М. П. Ценностно-ориентационная направленность обучения старшекласников чтению на иностранном языке // Аракинские чтения. Актуальные проблемы лингвистики и методики преподавания английского языка : сборник научных статей. Москва : МГПУ, 2005. С. 187–191.
2. Балл Г. А. Выбор в жизни человека как предмет системологического и психологического анализа // Мир психологии. 2010. № 1. С. 197–208.
3. Бим И. Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе : проблемы и перспективы. Москва : Просвещение, 1988. 256 с.
4. Богородицкая В. Н., Хрусталева Л. В. Учебник английского языка. Москва : Просвещение, 1989. 274 с.
5. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самовідомості : монографія. Суми : Видавничий будинок «Еллада», 2012. 608 с.
6. Вайсбурд М. Л., Кузьміна Е. В. Роль индивидуальных особенностей учащихся при обучении иноязычному общению // Иностранные языки в школе. 1999. № 2. С. 3–6.
7. Галян І. М. Ціннісно-сміслова саморегуляція особистості : генеза та механізми функціонування :

монографія. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2016. 402 с.

8. Галян О. І. Особистість у вимірах суб'єктності : історико-педагогічний дискурс : монографія. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2017. 360 с.
9. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе. Москва : Просвещение, 1991. 219 с.
10. Коблева С. Я. Язык в становлении ценностных представлений личности // Иностранные языки : лингвистические и методические аспекты. Межвуз. сборник научных трудов. Вып. 4. Тверь : ТГУ, 2006. С. 25–28.
11. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці : монографія. Суми : Видавництво «МакДен», 2012. 410 с.
12. Мильруд Р. П. Методика преподавания английского языка : учеб. пособие. Москва : Дрофа, 2005. 253 с.
13. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. 2-е изд. Москва : Просвещение, 1991. 223 с.
14. Радчук Г. К. Смысловірна активність як чинник аксіогенезу особистості в контексті засвоєння соціального досвіду в сучасній освіті // Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 15. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2012. С. 256–262.
15. Сафонова В. В. Cambridge English for schools in Russia. Starter companion. 2-е изд. Москва : Дрофа, 2004. 48 с.
16. Хачикян Е. И. Формирование и развитие ценностных ориентаций студентов техникума средствами художественной литературы : дисс ... канд. пед. наук : 13. 00. 08. Калуга, 1996. 158 с.
17. Ядов В. А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности : диспозиционная концепция. 2-е, расширенное издание. Москва : ЦСПиМ, 2013. 376 с.
18. Hannigan T. P. Traits, attitudes and skills that are related to intercultural effectiveness and their implications for cross-cultural training : A review of the literature // International Journal of Intercultural Relations. 1990. Vol. 14. № 2. pp. 89–111.
19. Met M. Learning language through content : learning content through language // Languages in elementary schools / К. Е. Muller (Ed.). New York : The American Forum, National Council of Foreign Languages and International Studies, 1999. pp. 43–64.

IHOR HALIAN

Drohobuch

INTERCULTURAL VALUES IN THE STRUCTURE OF THE PERSONALITY OF SENIOR PUPILS AND THE CONDITIONS OF THEIR DEVELOPMENT

The article reveals the essence of intercultural values and the conditions of their development of senior pupils at foreign language lessons. The precondition of intercultural values orientation is the culture of society and the content of educational activity, which emphasizes the peculiarities of the mentality of the representatives of the target culture, manners of their behaviour, traditions and customs, as well as works of art. It has been shown that being involved in a foreign culture minimizes intercultural differences, promotes the accumulation of knowledge about the diversity of cultures, creates an adequate assessment of communicative situation, develops alternative communicative and behavioural models.

Key words: intercultural values, personality structure, senior pupils, values development conditions, psycholinguistics, communicative abilities.

ИГОРЬ ГАЛЯН
г. Дрогобыч

МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ ЦЕННОСТИ В СТРУКТУРЕ ЛИЧНОСТИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ И УСЛОВИЯ ИХ РАЗВИТИЯ

В статье раскрывается сущность межкультурных ценностей и условия их развития у старшеклассников на уроках иностранного языка. Констатируется обусловленность межкультурных ценностных ориентаций культурой социума и содержанием образовательной деятельности, в которых акцентировано на особенностях менталитета представителей целевой культуры, манерах их поведения, традициях и обычаях, а также произведениях художественной культуры. Показано, что привлечение к чужой культуре минимизирует межкультурные различия, способствует накоплению знаний о многообразии культур, формирует адекватную оценку ситуации общения, развивает альтернативные коммуникативные и поведенческие модели.

Ключевые слова: межкультурные ценности, структура личности, старшеклассники, условия развития ценностей, психолингвистика, коммуникативные способности.

Стаття надійшла до редколегії 27.03.2018

УДК 159.922

НАДІЯ ГОРОШКЕВИЧ

м. Львів

nadya.horoshkevych@ukr.net

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ МОТИВІВ НА МОТИВАЦІЮ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проаналізовані мотиваційні фактори навчальної діяльності, розглянуті змістові та процесуальні теорії мотивації, їх сутність; дається пояснення диспозиційної та ситуаційної мотивації, залежність мотивації від внутрішніх або зовнішніх мотивів; розглянута навчальна мотивація та вплив зовнішніх мотивів на мотивацію до виконання певних видів навчальної діяльності дітей середнього шкільного віку. Також у статті подано короткий виклад існуючих теорій мотивації, розкриті суть та роль зовнішньої та внутрішньої мотивації. Представлено результати проведеного дослідження серед школярів 11–12 років в спеціалізованій середній школі з поглибленим вивченням іноземної мови.

Ключові слова: теорія мотивації, мотивація навчальної діяльності, диспозиційна та ситуаційна мотивація, навчальна мотивація, внутрішні, зовнішні мотиви, середній шкільний вік.

Мотивація – одна з фундаментальних проблем сучасної школи, яку досліджують, як вітчизняні, так і зарубіжні психологи. Процес навчання спрощено можна описати, як певні дії вчителя з метою наповнення учнів знаннями, уміннями та навичками, якими безсумнівно, володіє сам вчитель. Тобто, наставник «годує», а учень має «ковтнути та перетравити» все отримане. Але, важливого значення набувають не тільки фактори кількості та якості самої «їжі», але й бажання дитини «споживати та ковтати їжу». Отже, процес навчання розширюється та доповнюється компонентами ставлення до процесу отримання знань, усвідомлення внутрішньої потреби в цих знаннях. Тому перед школою пос-

тає завдання формування та розвитку в учнів стійкої позитивної, усвідомленої мотивації до навчальної діяльності. Для включення учнів в навчання необхідно, щоб поставлені завдання були зрозумілими, а головне внутрішньо прийнятними, особистісно значущими.

Основою ефективності навчального процесу виступає наявність позитивної навчальної мотивації в школярів. Керівництво процесом навчання вимагає від керівника – вчителя розуміння сутності мотивації навчальної діяльності.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що вчителі не в повній мірі ознайомлені з теоретичними аспектами навчальної мотивації, а також практичними прийомами